

UDK 785.6(497.12 Ljubljana)"1901/1902"

Primož Kuret
LjubljanaJUBILEJNA KONCERTNA SEZONA 1901-1902
LJUBLJANSKE FILHARMONIČNE DRUŽBE*

Ljubljanska Filharmonična družba je bila desetletja osrednja glasbena institucija na Slovenskem. Bila je eno izmed žarišč glasbenega dela, ki je s svojo organizacijo koncertov, glasbene šole in z vsem svojim delovanjem bistveno oblikovala, od ustanovitve Glasbene Matice leta 1872 pa tudi sooblikovala glasbeno podobo Ljubljane. Tudi v širšem okviru avstro-ogrske monarhije je pomenila zato Ljubljana eno izmed glasbenih središč, kamor so prihajali gostovat številni umetniki tedanjega časa. Filharmonična družba se je ponašala kot najstarejši glasbeni zavod tedanje monarhije in štela za svoje ustanovno leto 1702, to je nastanek Academie Philharmonicorum.¹ Imela se je za naslednico stare baročne akademije, zato letnice nastanka Filharmonične družbe leta 1794 ni posebej slavila. Delo Filharmonične družbe doslej še ni bilo posebej obdelano.² Sezona 1901-1902 je bila posebno skrbno pripravljena, saj je v tej sezoni družba praznovala svojo dvestoto obletnico nastanka.

Filharmonična družba je bila v tem času predvsem nemška ustanova, čeprav so od ustanovitve v njenem delu složno sodelovali tako Slovenci kot Nemci. Od tretje tretjine 19. stoletja pa je postajala vedno bolj nemški zavod, ki se je opiral predvsem na nemški del prebivalstva tedanje Ljubljane. Pred tem časom ni imela tako izrazitega nacionalnega predznaka. Z zaostritvijo nacionalnih nasprotij so se duhovi razšli, čeprav so nekateri umetniki slovenskega rodu še vedno nastopali na njenih koncertih.

* *Natisk tega sestavka je finančno podprl Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.*

1 *Ustanovna letnica Academie Philharmonicorum je vsaj že leto 1701.*
2 *O delu Filharmonične družbe je bilo doslej malo napisanega. Njeno dejavnost omenja Dragotin Cvetko v svoji "Zgodovini glasbene umetnosti na Slovenskem" III (Ljubljana 1960). Med večkrat citiranimi viri je knjiga dr. Emila Bocka, Die Philharmonische Gesellschaft in Laibach 1702-1902, ki je izšla ob proslavi družbine dvestoletnice v Ljubljani leta 1902. V novejšem času je izšlo nekaj priložnostnih člankov. Med njimi n.pr.: Konrad Stekl, Eine bedeutende deutsche Kulturarbeit in Laibach, v: Blätter für Heimatkunde, 46. Jg., Heft 3, Graz 1962; Hans Gerstner, Die Philharmonische Gesellschaft in Laibach, v: Südostdeutsche Vierteljahresblätter, Heft 3, 1972; isti, Das*

Glasbeni ravnatelj Filharmonične družbe je postal za Antonom *Nedvėdom* (1829-1896) leta 1883 Dunajčan Josef *Zėhrer* (1842-1916). Na Dunaju je študiral klavir pri Eduardu Pirkhertu in Juliusu Epsteinu, kompozicijo pa pri znanem Simonu Sechterju. Konservatorij je končal leta 1860 in začel nastopati kot pianist. Nato se je odločil za kariero kapelnika. V Ljubljano je prišel leta 1865 kot učitelj na glasbeno šolo Filharmonične družbe. Sprva je poučeval klavir, harmonijo in vodil zbor, nato pa je prevzel mesto glasbenega direktorja družbe. V svojem dolgoletnem delu kot učitelj in dirigent je imel eno izmed osrednjih mest tedanjega ljubljanskega glasbenega življenja. Uveljavljal se je tudi kot skladatelj, kjer je s svojimi deli posegal na različna področja in napisal vrsto klavirskih, komornih, pa tudi orkestrskih skladb.³ V svojem delu je bil natančen, vesten in predan glasbi ter ga nacionalni spori niso zanimali.⁴ Zlasti je pomembno njegovo dirigentsko delo, saj je bil praktično edini dirigent orkestra Filharmonične družbe. Z njim je predstavil ljubljanskemu glasbenemu občinstvu vrsto sodobnih simfoničnih del od Brucknerja, Brahmsa, Richarda Straussa do Antonina Dvořáka in Petra I. Čajkovskega. Zėhrer je tudi dal pobudo, da je Filharmonična družba 25.X.1885 sprejela za častnega člana Johannes Brahmsa. Družbo je vodil do svoje upokojitve leta 1912. Njegov naslednik je postal Rudolf von Weiss-Ostborn.

Pomembno vlogo je imel v glasbenem življenju družbe in Ljubljane tudi koncertni mojster, violinist in pedagog Hans *Gerstner* (1851-1939) iz Lidic. V Ljubljano je prišel leta 1871 kot dvajsetleten učitelj violine. Zasluge si je pridobil za gojitev komorne glasbe, saj je družba leta 1883 vpeljala v svoj program letno tudi štiri komorne koncerte. Iz njegove šole je izšel violinski virtuoz in poznejši dirigent Leo *Funtek*, ki je v letih pred prvo vojno zaslovel daleč prek domačih meja in se pozneje naselil na Finskem.

Filharmonična družba je vsako sezono organizirala v svoji stavbi - današnji stavbi Slovenske filharmonije - pet simfoničnih koncertov in štiri komorne. Vsako sezono pa je pripravila tudi nekaj izrednih koncertov in organizirala nastope tujih umetnikov. Poleg lastnega godalnega orkestra (sestavljenega večinoma iz ljubiteljev in absolventov lastne glasbene šole) je na simfoničnih koncertih nastopal tudi vojaški orkester 27. pešpolka, ki je bil tedaj nastanjen v Ljubljani in ga je vodil zelo sposoben in dober kapelnik Theodor Christoph.

Konzertleben in Laibach 1882-1918, v: Südostdeutsche Vierteljahresblätter, Heft 3, 1980; Primož Kuret, Evropski glasbeni vrh v Ljubljani, Dnevnikova sobotna priloga, 15. maja 1982; isti: Živahna dejavnost Filharmonične družbe, v: Pionir, št. 5, januar 1983; isti: Filharmonična družba v zadnjem obdobju, v: Pionir, št. 6, februar 1983.

- 3 *Nekaj njegovih skladb je izdala založba Fr. Kistner v Leipzigu.*
- 4 *Prim. L. Zepič, Silvestrov dogodek, v: Slovenska glasbena revija, IV/4, str. 49.*
- 5 *Celo revija "Novi akordi" o glasbenem delu Filharmonične družbe ni poročala.*
- 6 *Prim. E. Bock, Die Philharmonische Gesellschaft in Laibach, str. 3 in sl.*
- 7 *Lula Gmeiner je imela v Ljubljani naslednji program: Franz Schubert: Der Tod und das Mädchen op. ?, št. 3*

Delo Filharmonične družbe je redno in sproti spremljal ljubljanski nemški dnevnik "Laibacher Zeitung", ki ga je urejeval Anton Funtek. Ljubljanski slovenski časopisi filharmoničnih koncertov niso spremljali,⁵ pač pa so družbo občasno napadali. Razlog je bil seveda v njeni nemški usmerjenosti. Zato pa so o njenem delu večkrat in obširno poročali dunajski in graški časopisi.

Koncertna sezona 1901-1902 je bila načrtovana v smislu običajnih sezon, le da je družba za mesec maj pripravila obsežno proslavo svojega jubileja. Na začetku sezone je umrl dr. Friedrich *Keesbacher*, dolgoletni družbin predsednik (1881-1901), njen kronist,⁶ zdravnik po poklicu. Z družbo je sodeloval skoraj štiri desetletja. Zato je bil prvi koncert posvečen njegovemu spominu. Poleg žalnega govora, ki ga je imel dr. Pessiack, je dirigent Zöhrer z orkestrom izvedel drugi stavek iz Beethovneve 3. simfonije, nato pa skupaj z zborom še Cherubinijev "Requiem" (3.XI.1901). Na naslednjem koncertu, ki ga je Filharmonična družba samo organizirala, je nastopila tedaj znana pevka Lula *Gmeiner* (17.XI.1901) z vrsto pesmi Franza Schuberta, Roberta Schumanna, Richarda Straussa, Eduarda Griega ter Huga Wolfa. Kritik Ohm-Januschowsky, ki je redno spremljal in ocenjeval koncerte, je bil posebej navdušen nad izvedbo Schumannovih pesmi.⁷ Pri klavirju jo je spremljal J. Zöhrer.

Med zanimivejšimi gostovanji v prvem delu sezone je bil tudi nastop godalnega kvarteta iz Bologne (5.XII.1901), ki je v Ljubljani pred tem že bil nastopil. Italijanski gostje so igrali Mozartov godalni kvartet v d-molu (KV 421), Beethovnevega v e-molu iz op. 59.⁸ Med obema kvartetoma je prvi violinist F. *Sarti* igral Porporino Sonato v G-duru.

Filharmonična družba je običajno konec novembra pregledala na redni letni skupščini svoje delo v pretekli sezoni. Tako je skupščini 24.XI.1901 poročal o delu, uspehih in ciljih njen novi predsednik Josef *Hauffen*. Zlasti je opozoril na priprave za proslavo jubileja.

Posebna skrb družbe je veljala tudi komornim koncertom, za katere je skrbel zlasti koncertni mojster Hans *Gerstner*, ki je tudi vodil godalni kvartet, sestavljen iz učiteljev na glasbeni šoli Filharmonične družbe in iz ljubiteljev. Spored prvega koncerta (1.XII.1901) je navajal dela Mendelssohna, Bacha in Antona Rubinsteina. Na njem je nastopil tudi mladi Leo Funtek. Predstavil se je novi čelist, učitelj na glasbeni šoli Franc Csavojác, igrala pa sta še Hans Gerstner in dr. Rudolf Sajovic. Kritik je posebej podčrtal "izvrstne Funtkove glasbene lastnosti, že izdelano tehniko, čist ton in muzikalno igranje."⁹ Za

Die Sterne, op. 96, št. 1

Im Haine, op. 56, št. 3

Das Echo, op. 130

Robert Schumann:

Frauenliebe und Leben, op. 42., *Liederzyklus 1-8*

Richard Strauss:

Du meines Herzens Krönelein, op. 21, št. 2

All' meine Gedanken, op. 21, št. 1

Kleiner Haushalt, op. 71

Edvard Grieg:

Im Kahne

Elfenlied

Hugo Wolf:

Mausfallenspruch

Prim. še *Laibacher Zeitung*, 9.XI.1901.

8

Bolognski kvartet so tedaj sestavljali: F. Sarti (1. violina), A.

Massarenti (2. violina), A. Consolini (viola) in F. Serato (čelo).

Program koncerta:

W.A.Mozart: *Godalni kvartet v d-molu*, KV 421

N.A. Porpora: *Sonata in G-duru za viol. in klavir*

Csavojačca je menil, da je "velika pridobitev za družbo... da je občutljiv glasbenik z brezhibno tehniko in inotacijo."¹⁰

Naslednji simfonični koncert (8.XII.1901) je prinesel kot novost Brahmsovo 3. simfonijo. Poleg nje je dirigent Zöhrer izvedel še odlomke iz Griegove suite "Peer Gynt" in Wagnerjevo "Poklonitveno koračnico". Med orkestrskimi točkami je pela Irena Pech vrsto pesmi R. Franza, R. Wagnerja, H. Wolfa in R. Schumanna. Kritik je posebej izpostavil izvedbo Brahmsove simfonije, ki da je naredila "globok vtis".¹¹

Redne koncerte so popestrile še druge glasbene prireditve. Tako je za konec leta (26.XII.1901) vojaški orkester pod vodstvom dirigenta Theodorja *Christopha* koncertiral v korist pokojninskega sklada vojaških kapelnikov. Christoph, ki je tudi redno sodeloval s Filharmonično družbo, je bil vsestranski glasbenik. Njegovi koncerti so bili zanimivi in privlačni. To kaže tudi spored tega koncerta, ki navaja uverturo k Wagnerjevemu "Večnemu mornarju", Bizetovo suito "Arležanka", Lisztovo "Prvo rapsodijo" in Rubinsteinov Klavirski koncert s solistko Marijo von *Pelikan* iz Gradca. Kritika hvali čisto intonacijo, precizno soigro posameznih instrumentalnih skupin tudi na težkih in ritmično zahtevnih mestih. Za pianistko je našel Januschowsky vrsto pohvalnih besed: "visoko razvita tehnika, eleganca", čeprav dodaja, da je to bolj koncert za moške.¹²

Na drugem komornem večeru (2.1.1902) je nastopil Gerstnerjev godalni kvartet, pianist Josef Zöhrer, čelist Heinrich Wettach, sicer znan slikar, in koncertna pevka Vilma Sebian. Od sodobnejših del je bil spet na sporedu Brahms (Klavirski kvintet op. 34 v f-molu), sicer pa Schubert in Beethoven ter Griegove, Schubertove in Schumannove pesmi.

V Ljubljani je postal kar stalni gost takrat zelo znani in cenjeni nemški violinist Willy *Burmester* (1869-1933). Zlasti je bil znan kot interpret Paganinijevih del. V Ljubljani je nastopil 14. januarja 1902 skupaj s pianistom Mayer-Mahrom. Njun spored je navajal poleg Beethovneve sonate v D-duru op. 12 števil 1 in Mendelssohnovega violinskega koncerta (s klavirsko spremljavo!) tudi nekaj solističnih klavirskih (Schumann, Gernsheim) in violinskih (Bach, Paganini-Burmester) točk. V letih do prve vojne skoraj ni bilo sezone brez Burmestrovega koncerta v Ljubljani.

L. v. Beethoven: God. kvartet, e-mol, op. 59, št. 2

9 Program koncerta: F. Mendelssohn: Godalni kvartet v D-duru op. 44
(L. Funtek, 1. violina; Rudolf Sajovic, 2. violina, Hans Gerstner, viola; F. Csavojačc - čelo)

J.S. Bach: Sonata za 2 violini in klavir
(H. Gerstner, 1. violina, L. Funtek, 2. violina, J. Zöhrer, klavir)
A. Rubinstein: Klavirski trio v B-duru, op. 52

Prim. še *Laibacher Zeitung* 7.XII.1901.

10 Ibid.

11 Program koncerta: 1. J. Brahms: 3. simfonija (1. v Ljubljani)
2. R. Franz: Im Herbst
R. Wagner: Die Trojume
3. E. Grieg: Jutranje razpoloženje iz 1. orkestrske suite "Peer Gynt"

4. H. Wolf: Weyla's Gesang
R. Schumann: Vojaška nevesta
5. R. Wagner: Poklonitvena koračnica

Dirigent je bil Josef Zöhrer, solistka pa graška pevka Irena Pech.
Prim. še *Laibacher Zeitung* 14.XII.1901.

Še pred Burmestrovim koncertom je spet nastopil filharmonični orkester (8.I.1902), ki ga je - kot običajno - vodil Josef Zöhrer, kot solista pa sta se predstavila pianistka Louise *Riedel* z Dunaja in baritonist Hermann *Jessen*, ki je tedaj nastopal v graški operi. Orkester je izvedel Beethovnovno Leonoro številka 3, spremljal solistko pri Mozartovem Klavirskem koncertu v D-duru KV 537 in na koncu izvedel Lisztovo simfonično pesnitev "Festklänge", ki je bila v Ljubljani prvič na sporedu. Solist je pel nekaj pesmi Beethovna ("Adelaide"), Schuberta ("An die Musik") in Loeweja ("Die verfallene Mühle"), pianistka pa je zaigrala še Chopinovo Polonezo v cis-molu op. 26, Ljadova "Barkarolo" in Longojev "Scherzo".

Kaj se je v tem času še dogajalo v Ljubljani? V Narodnem domu je koncertiral Emanuel Ondříček, 19-letni violinski virtuoz, s pariškim pianistom Charlesom Weyrichom. Emanuel Ondříček je bil brat bolj znanega Františka Ondříčka. Nato je prišla v Ljubljano češka filharmonija, sedemdeset glasbenikov, ki so prav tako nastopili v veliki dvorani Narodnega doma. Vodil jih je dirigent J. Čelansky, igrali pa so Smetano, Dvořáka in Fibicha. *Laibacher Zeitung* je januarja prinesla v dveh nadaljevanjih feljton o "razvoju slovenske glasbe".¹³

Filharmonična družba je nadaljevala serijo svojih koncertov, obveznost do svojih članov. Tako je bil tretji komorni večer (16.II.1902) v znamenju godalnega kvarteta Hansa Gerstnerja in graške pianistke Marije Kuschar. Spored je bil tradicionalno umerjen in je navajal dela Volkmanna, Beethovna in Mozarta. Zato pa je četrti članski koncert (23.II.1902) prinesel kot novost za Ljubljano Violinski koncert Petra I. Čajkovskega. Igral ga je mladi uspešni gojenec filharmonične glasbene šole in Gerstnerjev učenec Leo Funtek. Poleg tega dela sta bili na sporedu še Mottlova instrumentacija Schubertove "Fantazije" op. 103 v f-molu ter Schumannova 3. simfonija. Kritičnik Januschowsky je koncert ocenil zelo pozitivno, češ da se je "Zöhrer potrudil s polnim uspehom, da je vsako posamezno delo postavil v svetlo luč. Ritmika je bila precizna, fraziranje jasno, dinamične stopnje fine. Godala so se odlikovala po lepoti in čistosti tona in poetičnosti izraza, pri pihalih bi si želeli bolj jasnega tona, pri trobilih bolj jasnega vstopa." Kritičnik se je posebej ustavil pri mladem virtuozu in njegovi "sijajni izvedbi, ki jo je igral na pamet".¹⁴ Funtek je veljal že tedaj za najbolj nadarjenega učenca šole in zrelega umetnika. Nad njim je bilo navdušeno tudi občinstvo, ki je viharno aplavdiralo. Funtek je zato dodal še stavek iz Bachove violinske sonate.

Četrti komorni koncert je prinesel za Ljubljano kar dve novosti. To sta bila Weingartnerjev Godalni kvartet op. 24 v d-molu in Georga Schumanna Klavirski trio op. 25 v F-duru. Poleg teh dveh del so člani komornega združenja izvedli še Mozartov Klavirski trio v E-duru. Kritičnik Januschowsky se je pomudil zlasti pri obeh sodobnih delih in kritično ocenil prenos Wagnerjevega sloga v komorno glasbo. Bolj všeč mu je bil Weingartner, katerega delo je "daleč od tradicije in šablone, ki ima zanimive modulacije, presenetljive zvočne kombinacije, formo obravnava s poetično svobodo in kaže plemenito občutje in odlične melodične domisleke". Weingartner je bil v tem času znan predvsem kot

12 *Laibacher Zeitung*, 28.XII.1901.

13 *Laibacher Zeitung*, 20. in 21.I.1902.

14 *Laibacher Zeitung*, 1.III.1902.

izvrsten dirigent, medtem ko je bil Georg Schumann dirigent na Pevski akademiji v Berlinu, kot skladatelj pa manj znan. Kritiki je sicer menil, da naredi delo "pri prvem poslušanju značilno poetičen vtis, ki pa ne velja za vse stavke". Najšibkejši se mu je zdel zadnji.¹⁵

Na zadnjem simfoničnem koncertu je nato nastopila operna pevka Mary Scomarini z Dunaja in pela recitativ in arijo iz Saint-Saënsove opere "Samson in Dalila" ter pesmi Schuberta ("Aufenthalt"), R. Straussa ("Traum durch die Dämmerung") in Heinricha van Eykena ("Lied der Walküre"). Ob tem je dirigent Josef Zöhrer izvedel še uverturo k Webrovi operi "Euryanthe", Mozartov "Adagio in fuga" za godala ter ponovno Brahmsovo 3. simfonijo.

Poročilu kritika v Laibacher Zeitung je bil vrh večera dosežen z Brahmsovo simfonijo, medtem ko je bilo občinstvo, ki je sicer do kraja napolnilo dvorano, do Mozarta bolj zadržano. Kritiki je ocenil izvedbo kot "skrbno pripravljeno" ter tudi pohvalil mezzosopranistko Scomarinijevo zaradi njenega "močnega, zvonkega in obsežnega glasu, ki seže do visokega B polno in močno in je učinkovit tudi v globokih registrih do tona As. Pri tem pevki ne manjka temperamenta".¹⁶

Filharmonična družba se je nato intenzivno pripravljala na slavnostno proslavo svoje dvestote obletnice. Nanjo je opozarjala tudi "Laibacher Zeitung",¹⁷ ki je prinašala podrobnosti o večdnevni prireditvi, programih koncertov, imena nastopajočih, cenik kart, število članov zbora (152) in orkestra (78), ki bosta sodelovala. Predviden je bil nastop dunajskega pianista Alfreda Grünfelda, za katerega je dala firma Bösendorfer brezplačno na razpolago nov klavir.¹⁸

Uvodni koncert (16.V.) so pripravili godalni kvartet Gerstner (Gerstner, Sajovic, Wettach, Csavojác), dunajski pianist Alfred Grünfeld (Mozart: Sonata v A-duru) in dunajska pevka Agnes Bricht-Pyllemann, ki je pela vrsto pesmi. Na svoj program je uvrstila Schuberta ("Wohin"), Schumanna ("Waldgespräch"), Brahmsa ("Ständchen"), Griega ("Solvejgina pesem"), R. Straussa ("All meine Gedanken"), A. Rückaufa ("Unterm Apfelbaum") in Huga Wolfa ("Der Gärtner"). Godalni kvartet je na tem prvem slavnostnem koncertu izvedel Beethovnov op. 18 v c-molu in Schubertov op. 114 "Postrvni kvintet".

Naslednji dan, 17. maja 1902 je bil "I. slavnostni koncert". Ohm-Januschowsky je zapisal, da je dvorana Filharmonične družbe "kazala isto bleščečo sliko kot prejšnji dan pri komornem koncertu, polna je bila navdušenega občinstva, ki je hrupno pozdravilo glasbenega ravnatelja in dirigenta Josefa Zöhrerja".¹⁹ Glavna točka tega koncerta je bila izvedba Brucknerjeve 4. simfonije "romantične". Po kritikovih besedah je bila to "izvrstna izvedba, ki je izzvala navdušenje občinstva po vsakem stavku".²⁰ Ob uverturi k Wagnerjevimi "Mojstrom pevcem" je bila osrednja točka sporeda Schubertova kantata "Mirjamin slavnostni spev" za sopran, mešani zbor in orkester. Solistka je bila sopranistka Maria Seyff-Katzmayr, ki je bila ljubljanskemu občinstvu že znana in se je uveljavila kot pevka

15 *Laibacher Zeitung*, 21.III.1902

16 *Laibacher Zeitung*, 11.IV.1902.

17 *Laibacher Zeitung*, 12.IV. in 25.IV.1902.

18 *Laibacher Zeitung*, 10.V.1902.

19 *Laibacher Zeitung*, 20.V.1902.

z "velikim, zrelim razumevanjem umetnosti".²¹ Prav tako zanimiva je bila prva izvedba Brahmsovega violinskega koncerta. Solist je bil dunajski violinist Josef Prill. Obsežni spored je dopolnil še recitativ in arija iz Webrove opere "Euryanthe", ki ju je zapel dunajski basist Moriz Franscher.

Drugi veliki dogodek tega praznovanja je bila skupščina Filharmonične družbe 18. maja. Na njej so se poleg domačih predstavnikov zbrali tudi številni gostje, novinarji, umetniki in prijatelji glasbene umetnosti ter člani Filharmonične družbe. Pod vodstvom dirigenta Zöhrerja je orkester najprej zaigral Reineckejevo uverturo "Zur Jubelfeier", nato pa je v slavnostnem govoru ravnatelj Josef *Hauffen* osvetlil njeno zgodovino, delo in pomen kot najstarejše glasbene družbe tedanje monarhije. Govorili so tudi drugi, tako je v imenu dunajskega "Männergesang-Vereina" pozdravil navzoče znani skladatelj Richard *Heuberger* in izročil družbi srebrno Schubertovo medaljo.

Pozdrave so Filharmonični družbi poslali predstavniki številnih glasbenih ustanov iz različnih evropskih mest, znanih in uglednih glasbenih združenj, kot so bili dunajski filharmoniki, dunajska Družba prijateljev glasbe ter njen orkester, pisateljsko združenje "Concordia", salzburški Mozarteum, budimpeštanski konservatorij in budimpeštanska filharmonija, orkestri iz Augsburga, Kaiserslauterna, Hamburga, Wiesbadna, Leipziga in Gradca, Celovca in Maribora. Prav tako so se oglasili številni znani glasbeniki, med njimi dirigent Arthur Nikisch. O vseh teh dogodkih je izčrpno poročala *Laibacher Zeitung*,²² pa tudi drugi časopisi in revije.²³ Praznovanje je doseglo svoj vrh nato tretji dan (19. maja) s slavnostno izvedbo Beethovneve 9. simfonije, ki so jo tokrat izvedli v Ljubljani prvič v celoti. Spored je uvodoma dopolnila uvertura h Gluckovi operi "Ifigenija na Aulidi" v Wagnerjevi priredbi. Tudi ta koncert je dirigiral Josef Zöhrer.

Filharmonična družba je za to priložnost izdala posebno publikacijo, ki jo je pripravil po osnutkih F. Keesbacherja dr. Emil *Eock* in v kateri sta na kratko skicirani njena zgodovina in delo. Poleg tega je izšel poseben spominski kovanec. Skratka: družba je na najboljši mogoči način proslavila svoj jubilej in nanj povabila tudi vrsto uglednih umetnikov, ki so nastopili kot solisti. Obenem je bila to tudi velika preizkušnja za njen orkester, ki so ga sicer okrepili instrumentalisti od drugod, in za zbor.

Slovensko časopisje je reagiralo na to veliko slavlje s člankom v Ljubljanskem zvonu, ki ga je podpisal "slovenski glasbenik" in z naslovom "Filharmoniška družba v Ljubljani pa slovenski narod".²⁴ Člankar premišljuje o njenem pravem socialnem pomenu in vplivu. Potem ko govori o njeni zgodovini, ji očita, da je postala v resnici privesek nemškega Turnvereina, ki da ji za njene produkcije posoja svojo "Sängerriege", ter nadaljuje, da "izdaja znatne vsote, a pri javnih nastopih ne

20 *Ibid.*

21 *Ibid.*

22 *Laibacher Zeitung*, 20. in 21.I.1902.

23 *Prim. vsaj še Neue Freie Presse* 8.I., 16.III., 19.III. in 22.V.1902; *Osterreichisch-Ungarische Musiker-Zeitung* 18.IV. in 30.V.1902.

24 *Prim. Ljubljanski Zvon*, XXII, 1902, 482-489.

25 *Ibid.*

more pokazati iz sebe nobenega pomenljivega uspeha. Solisti, pevski in drugi, se vabijo tudi k manjšim nastopom za drag denar - od drugod, orkester preskrbuje vojaška godba in lastnih godcev k orkestru se v dolgi vrsti let ni vzgojilo niti dvajset. Edino, kar more sama družba izvajati dostojno, so komorni koncerti, v kateri sta seve primavijolist in čelist družbena učitelja". Nadalje člankar očita družbi, da ob praznovanju ni uvrstila na program nobenega dela slovenskih skladateljev in spominja pri tem na Gallusa in Nedveda. Očita ji, da je najela instrumentaliste na Dunaju. Pisec je bil očitno tudi dobro poučen o finančni strani slavlja, o virih dohodkov in stroških, ki jih primerja s tem, kar dobi Glasbena Matica. Nato ugotavlja, da ima "nemški zavod vsega v obilici; pripraven dom brez dolga, vsa možna učila za glasbeni pouk in za koncertne nastope ter zadovoljne učitelje, ki nimajo samo lepih plač, temuč tudi gotovost, da dobe po končanem službovanju pošteno pokojnino - samo *lastnih* moči, *nemških* pevcev in neprisiljenih učencev nima"! Ob tem primerja Glasbena Matico, ki "izpolnjuje mnogo večji delokrog, ki je ustanovila šolo na več krajih, ima več izdatkov in trpi ne samo vsled dolga na svojih hišah, temuč splošno gmotno bedo, ker nima zadostne zasebne niti javne podpore in ker ji nedostaje tudi moralne pomoči marsikaterih naših mož". Pisec nato meni, da bo treba najti zvezo med denarnimi zavodi in glasbenim zavodom. Pa tudi, naj bi se "pevci spet združili s tistim ognjem in tisto zavednostjo, kakor so se po ljubljanskem potresu za dunajske koncerte".²⁵

Iz članka je razvidna skrb za nadaljnji napredek slovenske glasbe pa tudi težave, ki jih ima le-ta v lastnih vrstah. V Filharmonični družbi - očitki niso vsi in povsem upravičeni - vidi pač nevarnost za razvoj slovenske glasbene kulture. Očitno je bila v tem času Filharmonična družba boljše in trdnjeje organizirana, medtem ko so se na slovenski strani sile preveč cepile. Končno je tudi čutiti nestrpnost pisca, razumljivo pač zaradi ogroženosti mlade slovenske kulture, ki je zlasti na glasbenem področju komaj dobro shodila. Medtem pa je v Filharmonični družbi po tradiciji tekla dobro utečena sezona s koncerti, pa čeprav so sodelovali tudi instrumentalisti vojaškega orkestra. Toda tudi Glasbena Matica je za svoje večje prireditve najemala iste instrumentaliste.

Umetniški rezultati dela na eni in na drugi strani so rojevali lepe sadove, o čemer priča bolj pisanje nemškega ljubljanskega dnevnika kakor slovenskih časopisov, ki so v glavnem zamolčali vse, kar je bilo v zvezi s Filharmonično družbo, njenimi koncerti in prireditvami v Ljubljani. Tega pa ni bilo malo, niti ne nepomembno. V Ljubljano so namreč vsako leto prihajali znani in priznani umetniki, orkestri in ansambli in ustvarjali tisto koncertno in glasbeno tradicijo, ki je dajala Ljubljani kljub njeni majhnosti ugledno mesto v glasbenem življenju tedanje avstrijske province. Konkurenca med Glasbena Matico in Filharmonično družbo se v tedanjem tisku skorajda ne kaže. Vsaka je delala po svoje, organizirala lastne koncertne prireditve, imela verjetno tudi svoje občinstvo. Res pa je, da je "Laibacher Zeitung" sproti in redno poročala tudi z veliko naklonjenostjo o glasbenih prireditvah Glasbene Matice, o novih slovenskih delih, razvoju slovenske glasbe in uspehih slovenskih umetnikov. V tem pogledu je bil časopis pod Funtkovim uredništvom bolj odprt, objektivnejši in zanimivejši od sočasnih slovenskih dnevnikov.

Delo obeh osrednjih ljubljanskih glasbenih zavodov, Filharmonične družbe in Glasbene Matice, je v Ljubljani ob njenem konkurenčnem boju, ustvarjalo zanimivo in pisano glasbeno podobo, ki je odsevala v številnosti glasbenih prirediteljev, njihovi vsestranosti in raznovrstnosti. To pa je uvrščalo tudi Ljubljano med glasbeno živahna glavna mesta tedanje monarhije.

SUMMARY

The Philharmonic Society in Ljubljana was from its founding in 1794 until the end of the World War I the central musical institution in Slovenia. With its organization of concerts, its music school and its other activities the Society was virtually shaping (and since the founding of the Glasbena Matica in 1872 helping to shape) the musical life in Ljubljana. It was proud of its status as the oldest musical institution in the currently existing monarchy. Generally taken as the year of its founding was 1702, when in Ljubljana the Academia Philharmonicorum was formed.

The 1901-1902 season, which is here dealt with, was a jubilee one, with a particularly festive programme. At this time the musical director of the Society was Josef Zährer (1842-1916), from Vienna. For each season he prepared five symphonic and four chamber concerts which were performed by musicians from Ljubljana and, as guests, by recognized foreign artists, notably from Vienna and Graz.

The work of the Society was regularly reviewed in the 'Laibacher Zeitung', a German-written newspaper published in Ljubljana. Because the Society had a pro-German orientation, the Slovene-written newspapers did not mention its concerts.

At the end of the season the Philharmonic Society prepared in May 1902 a major celebration of the bicentennial. For this purpose it had at disposal a chorus with 152 singers and an orchestra with 78 instrumentalists. The firm Bösendorfer supplied free of charge a piano for the concert by the Vienesse pianist Alfred Grünfeld. The opening concert was performed by the string quartet from Ljubljana, the pianist A. Grünfeld and the singer Agnes Bricht-Pyllemann. The programme of the festive symphonic concert consisted of Bruckner's 4th Symphony, Schubert's cantata "Miriams Siegesgesang", and Brahms' Violin Concerto (first performance in Ljubljana). On the second day a festive assembly of the Society was held at which congratulations and compliments were expressed by representatives of numerous musical institutions from Vienna, Salzburg, Budapest, Augsburg, Kaiserslautern, Hamburg, Wiesbaden, Leipzig, Graz, Klagenfurt, and Maribor. The culminating point of the festivities was the performance of Beethoven's Ninth Symphony, conducted by J. Zährer; the programme was finished off by Gluck's overture to "Iphigénie en Aulide".

The three-day festivities were reported also in foreign newspapers. The Philharmonic Society brought out a special publication (author: Dr Emil Bock) outlining the development from the old baroque Academia Philharmonicorum onwards.

Since the founding of the Glasbena Matica (1872) Ljubljana witnessed an interesting competition between the two musical

institutions. The number of musical events was growing and this ranked Ljubljana among the musically lively towns of the Austro-Hungarian monarchy.